

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРАВОСУДДЯ

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Електронний методичний посібник для здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 Право

ОДЕСА
2023

**УДК 341.1ЄС(072)
П685**

Укладач:

М. О. Саракуца, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та правосуддя економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Є. Д. Стрельцова, доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

А. В. Левенець, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та правосуддя економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано Вченою радою економіко-правового
факультету ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.*

Право Європейського Союзу [Електронний ресурс] :
П685 електронний методичний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право / уклад.: О. М. Саракуца. – Одеса, 2023. – 43 с. – 0,8 МБ.

Методичний посібник складений на основі робочої програми навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право. Методичний посібник містить загальну структуру курсу, методичні рекомендації для підготовки до практичних занять, теми письмових доповідей та список рекомендованої літератури до вивчення питань.

УДК 341.1ЄС(072)

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023

ЗМІСТ

Вступ	4
Зміст навчальної дисципліни	4
Плани та методичні рекомендації для підготовки до практичних занять	6
Змістовий модуль 1	6
Змістовий модуль 2	17
Питання до підсумкового контролю	31
Список рекомендованих джерел	33
Умовні скорочення	43

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» є надання здобувачам відповідного рівня знань у галузі права Європейського Союзу. Беручи до уваги євроінтеграційні наміри України та процес адаптації українського права до європейських стандартів, що зараз відбувається, стає зрозумілою необхідність ознайомлення здобувачів з Європейським правом.

У правовій системі ЄС все чіткіше проявляється поділ її на дві складові – Загальну (або інституційну) та Особливу (матеріальну) частини. Професійна підготовка юристів потребує в наш час всеосяжного вивчення європейського права, в першу чергу практичних питань, з якими здобувачі можуть зіткнутися в процесі роботи.

Таким чином, в рамках Особливої частини права ЄС розглядаються такі сфери його діяльності, як право внутрішнього ринку, корпоративне, податкове, бюджетне, митне, трудове, зовнішньоторговельне право, а також візова, міграційна, соціальна політики ЄС.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Право Європейського Союзу» є:

- ознайомлення здобувачів з правом Внутрішнього ринку ЄС, його основними свободами;
- вивчення основних положень митного, корпоративного, податкового, бюджетного, аграрного, трудового права ЄС;
- дослідження специфіки функціонування Шенгенського простору і пов'язаних з ним візової та міграційної політики ЄС;
- аналіз джерельної бази Європейського Союзу щодо забезпечення проведення зовнішньої та внутрішньої політики ЄС, а також правопорядку та міжнародної безпеки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- особливості функціонування окремих галузей європейського права;
- стратегії вирішення проблем у практичному здійсненні юридичної діяльності в сфері європейського права;
- норми спеціальних галузей європейського права, знання основних категорій та інститутів права ЄС.

вміти:

- орієнтуватися в структурі нормативних актів ЄС,
 - тлумачити норми права ЄС;
 - аналізувати джерела права ЄС, включаючи рішення Суду ЄС та міжнародні договори Європейського Союзу;
 - використовувати норми національного законодавства з урахуванням положень права ЄС.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

ОСНОВНІ ГАЛУЗІ ТА ІНСТИТУТИ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тема 1. Правове регулювання внутрішнього ринку.

Поняття, принципи та складові внутрішнього ринку Європейського Союзу. Правове регулювання вільного руху товарів. Обмеження на вільний рух товарів. Вільне пересування робочої сили: поняття та умови. Вільний рух послуг, капіталів та платежів.

Тема 2. Характеристика митного права ЄС.

Теоретичні засади міжнародної митної політики. Поняття та особливості "митного союзу". Характерні риси митного права Європейського Союзу. Особливості функціонування митного союзу ЄС. Основні митні режими ЄС. Міжнародні угоди ЄС в галузі митного регулювання. Регіональні аспекти митного права ЄС. Особливості застосування норм митного права в країнах співдружності. Вплив митної політики ЄС на міжнародну торгівлю України.

Тема 3. Антимонопольна політика та право конкуренції.

Спільна політика ЄС в галузі конкуренції. Джерела регулювання та розподіл компетенції. Заборона монополістичної діяльності підприємств. Основні умови застосування правил конкуренції. Антиконтурентні угоди та покаральна практика. Зловживання домінуючим положенням на ринку. Контроль за концентрацією підприємств. Правила конкуренції, які застосовують до держав: обмеження щодо надання державної допомоги; регулювання діяльності підприємств публічного сектору економіки та природніх монополій.

Тема 4. Правове регулювання фінансово-економічних відносин.

Економічний і Валютний союз: етапи становлення. Основні елементи ЕВС. Європейська система центральних банків: базові цілі та роль у ЕВС.

Європейський центральний банк як спеціалізований інститут ЄС: правовий статус, органи керівництва, основні функції. Економічна та монетарна політика ЄС. Правове регулювання єдиної валюти Європейського Союзу – євро. Правове співробітництво держав-членів, що входять в «Єврогрупу». Європейський банк реконструкції та розвитку як самостійний інститут фінансової підтримки розвитку європейських країн. Фінанси і бюджет Європейського Союзу. Джерела доходів ЄС. Бюджет Європейського Союзу, його розробка та виконання.

Тема 5. Інтелектуальна власність в праві ЄС.

Право інтелектуальної власності у системі права ЄС. Гармонізація права інтелектуальної власності в Європейському Союзі. Правова охорона промислової власності у Європейському Союзі. Винаходи. Промислові зразки. Торгові марки. Авторське право та суміжні права.

Принцип вільного руху товарів і право інтелектуальної власності в ЄС.

Змістовий модуль 2.

ЗОВНІШНІ ВИМІРИ ПОЛІТИКИ ЄС

Тема 6. Право Європейського союзу в сфері безпеки та боротьби зі злочинністю.

Спільна політики безпеки та оборони ЄС як автономна складова Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Простір свободи, безпеки і юстиції (ПСБЮ): історія створення, поняття, сутність та напрямки діяльності. Співпраця судів у цивільних та кримінальних справах. Європейський ордер на арешт. Спеціалізовані органи управління ПСБЮ. Євроюст, Європейська прокуратура, Європейське бюро з боротьби із шахрайством.

Співпраця органів поліції. Європол. Співробітництво ЄС з третіми державами у сфері свободи, безпеки та юстиції.

Тема 7. Візова політика ЄС.

Шенгенський простір та шенгенське право. Законодавство Європейського Союзу про візи та візовий режим. Система та класифікація віз. «Візовий кодекс». Візові вимоги щодо громадян країн, які не є членами ЄС. Єдина форма візи. Спрощений транзитний документ.

Візова інформаційна система. Доступ національних органів, які відповідають за внутрішню безпеку, та Європола до Візової інформаційної системи. Види на проживання та візи для довгострокового перебування. Консульське співробітництво у візовій сфері.

Тема 8. Правові основи міграційної політики.

Загальна імміграційна політика ЄС – етапи формування. Нормативна та інституційна база міграційної політики Євросоюзу. Європейський пакт щодо імміграції та притулку. Єдина форма виду на проживання.

Обмеження кількості осіб, які допускаються із держав – не членів ЄС. «Голуба карта» ЄС. Нелегальна імміграція. Зв'язки між легальною та нелегальною імміграцією. Протокол проти незаконного ввозу мігрантів.

Тема 9. Правове забезпечення інтеграції України до ЄС.

Організаційно-правові форми співробітництва України з ЄС. Адаптація українського законодавства до європейських стандартів – основні напрями.

Інституційна структура співробітництва України та ЄС. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС – правова сутність.

ПЛАНИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1.

ОСНОВНІ ГАЛУЗІ ТА ІНСТИТУТИ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тема 1. Правове регулювання внутрішнього ринку.

Питання для обговорення

1. Поняття та принципи внутрішнього ринку ЄС. Свобода руху товарів.
2. Свобода пересування осіб: політика вільного руху осіб, свобода пересування працівників, межі та винятки, свобода підприємницької діяльності.
3. Свобода надання послуг: допустимі обмеження.
4. Свобода руху капіталів та платежів.

Теми доповідей:

1. Розвиток права внутрішнього ринку ЄС.
2. Прецедентні рішення Суду ЄС з питань свободи руху товарів.

Тестування за темою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Відповідно до ст. 14 Договорів про ЄС внутрішній ринок уявляє собою простір без внутрішніх меж, на якому забезпечується свобода пересування товарів, осіб, послуг і капіталів.

При вивченні даної теми здобувач має звернути увагу на сутність права внутрішнього ринку, що представляю собою галузь права Європейського Союзу, норми якої регулюють створення і функціонування внутрішнього економічного простору у рамках ЄС і забезпечують повну реалізацію свободи пересування товарів, осіб, послуг і капіталів на цьому просторі.

Нормам комунітарного права, що регулюють чотири свободи властиві в тому ж ступені, що і іншим нормам права Співтовариства, такі правові принципи, як принцип прямої дії, принцип відсутності дискримінації і принцип верховенства права Європейського Союзу.

При розгляді кожної свободи здобувачу необхідно проаналізувати її сутність та зміст. Так, свобода пересування товарів складається з: відміни митних зборів і зборів, що мають рівнозначний ефект; заборони на дискримінаційне внутрішньодержавне оподаткування; заборони на кількісні обмеження і заходи з рівнозначним ефектом.

Свобода пересування осіб складається з декількох блоків правових норм, включаючих норми, що регулюють свободу пересування трудящих, членів її та сімей, а також не працюючих громадян ЄС. Здобувач також повинен ознайомитись зі свободою підприємницької діяльності.

Про розгляді свободи переміщення послуг, здобувачу необхідно розглянути поняття послуги в праві ЄС, їх класифікації, а також виключення з цієї свободи.

Аналізуючи свобода пересування капіталу, здобувач повинен опрацювати поняття «капіталу» в праві ЄС, ознаки, які характеризують свободу переміщення капіталів та поточних платежів.

В контексті теми, що розглядається, здобувачу доцільно також дослідити усі можливі виключення зі свобод внутрішнього ринку, а також прецедентні рішення Суду ЄС, що розвивають цей напрямок діяльності ЄС.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Європейське право. Право Європейського союзу. У 4-х кн. / Муравйов В.І., Шпакович О.М., Святун О.В., Лисенко О.М. ІН ЮРЕ. 2015.
2. Тачинська Й., Єльченко О. Право внутрішнього ринку ЄС: Навч. посіб. К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. 143 с.
3. Право Європейського Союзу: основи теорії: підручник /за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків: Право, 2019. 360 с.
4. Weatherill S. Cases and Material on EU Law. Oxford, 2010.

Тема 2. Характеристика митного права ЄС.

Питання для обговорення

1. Поняття та особливості функціонування митного союзу.
2. Єдиний митний тариф ЄС. Види мит Єдиного митного тарифу ЄС.
3. Визначення країни походження товарів та їх митної вартості.
4. Основні митні режими ЄС.

Теми доповідей:

1. Гармонізація митного законодавства України і Європейського Союзу.
2. Митний союз і зони вільної торгівлі.

Тестування за темою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Митне право ЄС – це сукупність норм європейського (комунітарного) права, що регулюють зовнішні і внутрішні аспекти функціонування Митного союзу країн-членів ЄС. Митні збори (і заходи, що мають аналогічний ефект) накладаються як на імпорт товарів, так і на експорт. Стягування мит має:

по-перше, захисний характер: мита захищають національних товаровиробників. національних товаровиробників. У державах Співтовариства головною причиною збору митних зборів являється захисна(регулятивна) причина;

по-друге, мита можуть стягуватися у фіскальних цілях, забезпечуючи доходи до національного бюджету.

При вивченні даної теми здобувач має звернути увагу на класифікацію видів зборів, що стягуються в рамках митного права ЄС.

Податки з обороту. Основним різновидом є податок на додану вартість (ПДВ). ПДВ є загальним податком з обороту. Демпінгові збори спрямовані на збільшення вартості певних товарів.

Акцизи є прикладом спеціального податку, оскільки накладаються на окремі види товарів. Відносно оподатковуваних товарів акцизи також носять

зрівняльний характер, оскільки поширюються і на внутрішні, і такі, що на імпортуються товари цієї категорії(акцизи не стягуються при ввезенні підакцизного товару з однієї країни ЄС в іншу). Здобувачу необхідно порівняти Акцизи з іншими зборами для розуміння їх природи та відмінностей.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Кістанова Я. Митний Союз Європейського Союзу: проблеми функціонування та перспективи розвитку. *Юридичний вісник*. 2013/3. С. 187-194.
2. Мельник М.В. Особливості митних режимів за законодавством Європейського Союзу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 1. Том 3. 2016. С. 41-44.
3. Мостовий А. Функції митних режимів: порівняльна характеристика з митним правом Європейського Союзу. *Вісник Львівського університету V*. Серія юридична. 2008. Вип. 47. С.90-95.
4. Європейське право. Право Європейського союзу. У 4-х книгах./ Муравйов В.І., Шпакович О.М., Святун О.В., Лисенко О.М. ІН ЮРЕ. 2015.

Тема 3. Антимонопольна політика та право конкуренції.

Питання для обговорення

1. Спільна політика ЄС в галузі конкуренції. Джерела регулювання та розподіл компетенції.
2. Заборона картельних угод.
3. Зловживання домінуючим становищем.
4. Контроль за концентрацією підприємств.
5. Правила конкуренції, які застосовують до держав.

Теми доповідей:

Виключення у антимонопольній політиці ЄС.

Органи, що здійснюють контроль за вільною конкуренцією у ЄС.

Тестування за темою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

При вивченні даної теми здобувачу необхідно розглянути основні напрямки антимонопольної політики ЄС.

У праві ЄС виділяються чотири основні сфери захисту конкуренції :

1. Заборона картельних угод, які :

а) прямо або побічно встановлюють покупні або продажні ціни або інші торгові умови;

(б) обмежують або контролюють виробництво, ринок(продажі) або інвестиції;

(в) здійснюють розділ ринку або джерел забезпечення;

(г) спрямовані на дискримінацію учасників ринку(передбачають різні умови здійснення аналогічних операцій);

(д) вимагають укладення додаткового контракту і визнання його частиною основного договору; при цьому додатковий контракт не пов'язаний з основним договором.

2. Заборона зловживання домінуючим положенням. Відповідно до тлумачення Суду ЄС підприємство у тому разі домінує на ринку, коли вони мають можливість поводитися незалежно, не зважаючи на їх конкурентів, покупців і продавців.

3. Контроль за злиттям (концентрацією) підприємств, який здійснюється Єврокомісією. Під злиттям підприємств розуміється об'єднання двох або більше підприємств, а також встановлення контролю одного підприємства над іншим.

4. Контроль за наданням державної допомоги. Державна допомога – це заходи, прийняті державами-учасниками незалежно один від одного, з метою досягнення національних, соціальних або інших цілей. При цьому держави надають підприємствам або іншим особам певні переваги з метою спонукати їх вчинити дії, спрямовані на досягнення згаданих цілей. При вивченні цього питання здобувачу потрібно звернути увагу на особливості компетенції Європейської комісії щодо регулювання державної допомоги.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Гречківський В.Д. Політика Європейського Союзу у сфері права конкуренції. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 12/2022. С. 500-502.
2. Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. Р. А. Петрова. 7-ге вид. Київ: Істина, 2017. 384 с.
3. Смирнова К.В. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика. Одеса, Фенікс. 2017.
4. Степаник Ю.О. Поняття та місце конкурентного права у правовій системі країн ЄС. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 372-376.

Тема 4. Правове регулювання фінансово-економічних відносин.

Питання для обговорення

1. Історія та етапи створення Економічного та валютного союзу.
2. ЄЦБ – правовий статус, органи керівництва, основні функції.
3. Запровадження єдиної європейської валюти – євро. Визначення терміну – євროзона.
4. Бюджет Європейського Союзу: поняття, способи формування та реалізації.

Теми доповідей:

1. Особливості функціонування фінансової системи ЄС.
2. Проблеми реформування банківської системи України в контексті європейської інтеграції.

Тестування за темою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Основним принципом Економічного і валютного союзу (ЕВС) є принцип вільної ринкової економіки з вільною конкуренцією, яким повинна керуватися економічна політика Союзу.

ЕВС складається з трьох компонентів, визначених в ст. 4 Д-ра про ЄС. Основою "економічного" компонента ЕВС є проведення координації економічної політики держав-членів. "Валютний" компонент ЕВС складається з єдиної валютної політики Союзу, яка ґрунтується на єдиній грошовій одиниці - євро і єдиній інституціональній структурі органів, призначених для проведення єдиної валютної політики. Іншим найважливішим компонентом ЕВС є комплекс заходів по запобіганню надмірного бюджетного дефіциту.

Емісію євро здійснює Європейський Центральний Банк (далі - ЄЦБ). Керівними органами ЄЦБ є Керуюча рада та Виконавчий комітет. Також існує Спільна рада, яка володіє консультативними функціями.

При вивченні даної теми здобувачу необхідно проаналізувати маастрихські критерії, яким повинні відповідати держави-члени для того, щоб перейти на єдину валюту.

Бюджет ЄС є правовим актом, за допомогою якого плануються і затверджуються усі необхідні доходи і витрати ЄС в кожному бюджетному році. Основу прибуткової частини його бюджету становить система власних засобів, які можна розділити на чотири види: сільськогосподарські збори, що отримуються у рамках загальної сільськогосподарської політики від торгівлі з країнами, що не входять в Союзу і збори від загальної організації ринку цукру; митні збори; відрахування від ПДВ, що збираються державами-членами на основі єдиної бази; відрахування, ґрунтовані на персональному валовому національному доході (ВНД) держав-членів. Здобувач має розглянути кожен з зазначених складових прибуткової, а також видаткової частини бюджету ЄС.

Процес розробки і прийняття бюджету починається 01.09 і завершується 31.12 року, що передує бюджетному. Здобувач має визначити та розглянути усі етапи бюджетного процесу.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Бояр А. О. Бюджетний процес у Європейському Союзі: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2012. 524 с.

2. Валютна лібералізація в Україні: крок у Європу. Аналітичний бриф. 3 квітня 2019 р. 20 с.
3. Європейське право. Право Європейського союзу. У 4-х книгах./ Муравйов В.І., Шпакович О.М., Святун О.В., Лисенко О.М. ІН ЮРЕ. 2015.
4. Мірошніченко О.А. Банківське право в Європейському Союзі і Україні: порівняльно-правовий аналіз / О.А. Мірошніченко, М.В. Сенаторов, С.В. Сенаторова. К.: Міністерство юстиції України. 2014. 340 с.
5. Розвиток фінансових інститутів ЄС та виклики для фінансової політики України: монографія/ Борзенко О.О., Богдан Т.П., Шаров О.М. та ін.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2019. 372 с.
6. Fairhurst, Morano-Foadi, Neller's. Law of the European Union. Pearson Education, 2020. 703 p.

Тема 5. Інтелектуальна власність в праві ЄС.

Питання для обговорення

1. Правова охорона промислової власності у Європейському Союзі.
2. Винаходи. Промислові зразки. Торгові марки.
3. Авторське право та суміжні права.

Тема доповіді:

1. Історичні та правові аспекти становлення права інтелектуальної власності.

Тестування за темою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Термін "авторське право і суміжні права", так само як і поняття "Інтелектуальна власність", в Договорі про ЄС не використовується. Пояснюється це тим, що в країнах романогерманської правової традиції поняттям "Інтелектуальна власність" охоплюються лише об'єкти літературної і художньої власності. До винаходів, корисних моделей, промислових зразків, селекційних досягнень, товарним знакам застосовується поняття "Промислова власність".

Охорона інтелектуальної власності підпорядкована завданню забезпечення безперервного функціонування внутрішнього ринку ЄС. Статус виключення або тимчасової монополії на використання творів і інших об'єктів права, що допускається заради заохочення творчості і інвестицій в сферу науки і культури, визначає філософію підходу до дії авторського права і суміжних прав. 27 липня 1995 р. Європейська комісія випустила Зелену книгу з авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві. Здобувачу необхідно розглянути усі напрямки подальшого розвитку авторського права, зазначені у Зеленій книзі.

Авторські права на літературні і художні твори охороняються впродовж усього життя автора і 70 років після смерті автора. Спільні твори охороняються 70 років після смерті співавтора.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Еннан Р. Є. Правове регулювання відносин інтелектуальної власності у Європейському Союзі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2010. 20 с.
2. Капіца Ю.М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку. Центр досліджень інтелектуальної власності та трансферу технології НАН України. 2-е вид. Київ: Академперіодика, 2020. 664 с.
3. Шабалін А. Деякі питання захисту права інтелектуальної власності в ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. №6. С.46-54.

Змістовий модуль 2.

ЗОВНІШНІ ВИМІРИ ПОЛІТИКИ ЄС

Тема 6. Право Європейського союзу в сфері безпеки та боротьби зі злочинністю.

Питання для обговорення

1. Спільна політика безпеки та оборони ЄС.
2. Простір свободи, безпеки і юстиції: сутність та складові.
3. Співпраця судів у цивільних та кримінальних справах.
4. Співпраця органів поліції.

Теми доповідей:

1. Порядок видачі (екстрадиції) осіб, які вчинили злочини на території ЄС.
2. Принцип взаємного визнання судових рішень державчленів у кримінальних справах та заходи з його реалізації в законодавстві ЄС.

Тестування за темою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Спільна безпекова та оборонна політика ЄС є автономним елементом спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу і є частиною політики ЄС, що охоплює оборону та військові аспекти, а також внутрішні кризи. Також це комплекс заходів у сфері забезпечення безпеки та обороноздатності ЄС, сумісних з діяльністю НАТО, для реалізації яких створені організаційні структури та власні оперативні можливості з метою виконання операцій з підтримки миру.

Ключову роль в здійсненні СПБО відіграють Рада ЄС та Європейська Рада, Верховний представник з іноземної політики, а також ряд спеціалізованих установ, таких як Комітет з політики та безпеки, Військовий комітет, Військовий штаб, Європейське Оборонне Агентство та ін. Здобувачу необхідно розглянути їх статус та повноваження для визначення їх ролі.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності ЄС є формування Простору свободи, безпеки і юстиції (далі – ПСБЮ). Створення такого простору є

складним завданням, оскільки він має внутрішній і зовнішній аспекти та складається з різних сфер діяльності ЄС.

Загалом ПСБЮ охоплює сфери правового регулювання, які стосуються прикордонного контролю, імміграції, співпраці судів з цивільних справ, судів з кримінальних справ, співпраці поліцейських органів та боротьби зі злочинністю. Кожна з цих сфер має свої особливості правового регулювання. У зв'язку з цим здобувачу слід опрацювати кожен з вищезазначених напрямків діяльності.

Співпраця судів у цивільних та кримінальних справах базується на взаємному визнанні вироків і судових рішень.

Координація та співпраця поліції охоплює поліцейські, митні та інші спеціалізовані каральні служби держав-членів з метою попередження і виявів кримінальних правопорушень і здійснюваних щодо них розслідувань.

Організаційно-правовий механізм регулювання ПСБЮ охоплює інститути, установи та агенції. Усі вони наділені відповідними повноваженнями, деякі агенції можуть укладати міжнародні договори з третіми країнами і міжнародними організаціями. Здобувачу слід проаналізувати статус та повноваження кожного з задіяних у цій сфері інституту та агенції.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Гладенко О.М. Міжнародно-правове співробітництво України з Європейським Союзом у сфері Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Дис... канд. юр.наук: 12.00.11. О., 2010. 218 с.
2. Задорожна С.М. Правове регулювання співробітництва правоохоронних органів в рамках ЄС. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2022. Випуск 74: частина 2. С. 155-160.
3. Зіняк Л. В., Риндич Д. С. Інституційно-правовий механізм ЄС у сфері безпеки і оборони. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна*. Серія «ПРАВО». 2020. Випуск 29. С. 299-308.
4. Ковальов Н. С. Співробітництво правоохоронних агенцій та агенцій юстиції ЄС. Україна і Європейський Союз: шлях до сталого розвитку:

- зб. наук. статей за матеріалами III Всеукр. наук. практ. конф. з європ. права, м. Харків, 15 листоп. 2019 р. / редкол.: А. П. Гетьмана, І. В. Яковюк та ін. Харків : Юрайт, 2019. С.95-100.
5. Купрієнко Д.А. Аналіз сучасних тенденцій розвитку системи управління прикордонною безпекою Європейського Союзу. *Честь і закон*. 2016. № 1. С. 20–25.
 6. Маринів І. І. Безпекова політика Європейського Союзу. *Право та інновації*. 2020. № 1. С. 80–86.
 7. Маринів І. І. Роль агенції Європейського Союзу з правоохоронного співробітництва в боротьбі з міжнародною організованою злочинністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. 55, т. 2. С. 157–159.
 8. Моїсєєва Є.О., Латишева М.О., Шалупня К.С. Діяльність Європолу та співпраця з Україною. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 714-717.
 9. Шамраєва В. М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2020. Випуск 29. С.369-377.
 10. European Council: Strategic Guidelines for Justice and Home Affairs (2016)
URL: <https://bit.ly/2NXQnVu>.

Тема 7. Візова політика ЄС.

Питання для обговорення

1. Правове регулювання візового режиму ЄС. «Візовий кодекс».
2. Класифікація віз. Візові вимоги щодо громадян інших держав.
3. Спрощений порядок видачі віз. Візова інформаційна система.

Темі доповідей:

Реформування візової політики ЄС у сучасний період.

Тестування за темою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Візова політика є невід'ємною частиною діяльності ЄС в сфері Простору свободи, безпеки та правосуддя, що охоплює забезпечення вільного пересування осіб, контроль зовнішніх кордонів, надання притулку, імміграції, а також запобігання злочинності.

При вивченні даної теми здобувачу необхідно розглянути законодавство Європейського Союзу про візи та візовий режим, а також проаналізувати класифікацію віз.

Політика стосовно видачі віз з метою довгострокового перебування (більше ніж 90 днів в будь-який 180-денний період) залишається в національній компетенції. ЄС проводить спільну візову політику для короткострокових поїздок до Шенгенського простору. Вона включає в себе ряд узгоджених правил, які встановлюють, громадянам яких країн потрібна віза для поїздки в ЄС, а яких – ні, а також процедури та умови видачі короткострокових віз, єдиний формат віз і єдину Візову інформаційну систему (ВІС) – електронну базу даних, яка містить необхідну інформацію, пов'язану з видачею державами-членами ЄС віз громадянам третіх країн.

Шенгенський простір – це правопорядок, в основі якого лежать спільні цілі та принципи; функціонує спільний договірний та інституційний механізми; діють спільні правові норми, заходи та інструменти, пов'язані із скасуванням контролю на зовнішніх кордонах; гармонізацією умов в'їзду та видачею короткострокових віз; процедурою перетину особами зовнішніх кордонів держав-членів ЄС; співпрацею судових та поліцейських органів держав-учасниць Шенгенського простору.

У 2009 р. ЄС прийняв Візовий кодекс. Виданий у формі "регламенту", він має пряму дію. Візовий кодекс тісно пов'язаний з іншими актами ЄС з питань загальної візової політики і режиму перетину меж, передусім: - Шенгенським кодексом про кордони 2006 р., - законодавством ЄС про спеціальні інформаційні системи у візовій і правоохоронній сферах: Шенгенській інформаційній системі (SIS), і Візовій інформаційній системі – ВІС (VIS), куди включаються

біометричні дані (відбитки пальців і фотографія) іноземців, що звернулися за видачею візи.

Реформування Візового кодексу 2018 р. має за мету спростити законослухняним мандрівникам здійснення поїздок в ЄС, водночас протидіючи незаконній міграції та сприяючи національній безпеці країн ЄС. ЄС оновлює свої інформаційні системи для управління кордонами, щоб усунути інформаційні прогалини і зміцнити внутрішню безпеку. У зв'язку з цим здобувач має звернути уваги на основні новели, що були введені у візову політику ЄС в останні декілька років.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Закон України "Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб" № 116–VI 332 від 15 січня 2008 р.
URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_851.
2. Дворніченко Д.Ю. Інституціональне та правове забезпечення охорони зовнішніх кордонів Європейського Союзу. *Міграційна політика ЄС: стан, виклики та перспективи*: науково-практичний симпозіум, присвяч. 15-річчю міжнар. дня мігранта та 25-річчю міжнар. конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та їх сімей (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С. 79-82.
3. Коментований переклад Візового Кодексу Європейського Союзу Інформаційно-аналітичне видання/ під ред. Сушко І. За підтримки Європейської програми Міжнародного фонду «Відродження». К., 2010. 160 с.
4. Купрієнко Д.А. Аналіз сучасних тенденцій розвитку системи управління прикордонною безпекою Європейського Союзу. *Честь і закон*. 2016. №. 1. С. 20–25.
5. Мушак Н. Б. Шенгенське *acquis* у праві Європейського Союзу: автореф. дис..... канд. юрид. наук. 12.00.11. Київ, 2019. 39 с.

6. Assessment of the Envisaged Reform of EU Visa Rules URL: <http://visa-free-europe.eu/2014/05/assessment-on-the-envisaged-reform-of-eu-visa-rules/>

Тема 8. Правові основи міграційної політики.

Питання для обговорення

1. Етапи формування Спільної імміграційної політики ЄС.
2. Нормативна та інституційна база міграційної політики Євросоюзу.
3. Правовий статус різних категорій легальних мігрантів. Інтеграція мігрантів.
4. Правове регулювання нелегальної імміграції.

Теми долговідей:

Правовий статус біженців в праві ЄС.

Висилка, депортація.

Сучасний міграційний кризис в ЄС: наслідки та перспективи.

Тестування за темою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Складовими частинами сучасної імміграційної політики ЄС є: інтенсифікація боротьби з нелегальною міграцією; підтримка і стимулювання легальної міграції; позиціонування імміграції як важливого елементу стосунків ЄС з країнами походження і транзиту іммігрантів; інтеграція іммігрантів, що постійно мешкають, в суспільство приймаючої держави-члена ЄС. Здобувач має опанувати особливості правового статусу мігрантів в залежності від його строку перебування в країні та працевлаштування.

Переважаючим напрямом міграційної політики держав-членів ЄС як і раніше залишається зосередження зусиль на традиційних заходах по посиленню контрольних механізмів. В якості засобів боротьби з неконтрольованою міграцією використовуються арешти, урізування соціальних благ, обмеження доступу до трудової діяльності і т. п. Головним напрямом міграційної політики

як і раніше залишається посилення ролі держави як суб'єкта, що здійснює функції переслідування.

Серед численних проблем боротьби з нелегальною міграцією, з якими стикаються держави-члени ЄС, можна виділити три основних: 1) ідентифікація особи нелегальних мігрантів; 2) зміст нелегальних мігрантів, а також 3) великих витрати, пов'язаної із затриманням і проведенням необхідної роботи з нелегальними мігрантами. Здобувач має окремо проаналізувати «Пакт про міграцію та притулок», що був прийнятий для вирішення міграційної кризи ЄС.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Беспалько Ю.Ю., Шаповал К.О., Наконечна Д.О. Реформа міграційної політики в ЄС: вплив на європейську ідентичність та міжкультурну гармонію. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 661-665.
2. Бойчук Д.С. Острогляд Д.А. Чернявська Д.С. Щодо питання трансформації інтеграційних процесів в Європейському Союзі після 24 лютого 2022 року. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №11. С. 766-768.
3. Заставна О. Міграційна політика ЄС у контексті безпеки країн Європейському Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №1. С. 276-281.
4. Костенко В.О. Актуальні проблеми міграційної політики та підходи до їх вирішення на прикладі Європейського Союзу. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 54. С. 106-114.
5. Міграційна політика ЄС: стан, виклики та перспективи: наук.- практич. симпозіум, присвяч. 15-річчю міжнар. дня мігранта та 25-річчю міжнар. конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та їх сімей (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. 105 с.

6. Пак Н.А. Міграційна політика Європейського Союзу: проблеми і перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2017. Випуск 6. С. 54-57.
7. Саракуца М., Рабинович М. Спільна міграційна політика ЄС: засади та перспективи. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2011. № 101/1. С.120-128.
8. Саракуца М. О. Правовий статус висококваліфікованих працівників-мігрантів в Європейському Союзі. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 січня 65 2019 р.* Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». С. 96 – 99.
9. Саракуца М.О. Пілюк С.В. Правове регулювання боротьби з нелегальною міграцією в ЄС у сучасних умовах. *Альманах міжнародного права*. 2020. Випуск 23. С. 37-46.
- 10.Харитонов Р. Ф., Шишименко О. І. Міжнародно-правовий захист прав мігрантів у ЄС: сучасний стан. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4., Ч. 3. С. 87-90.
- 11.Costello С. *The Human Rights of Migrants and Refugees in European law*, Oxford, Oxford University Press, 2016.
- 12.Europe’s Migration and Asylum Policy, Eurostat. *Official site of the European Commission*. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Asylum_quarterly_report

Тема 9. Правове забезпечення інтеграції України до ЄС.

Питання для обговорення

1. Організаційно-правові форми співробітництва України з ЄС.
2. Адаптація українського законодавства до європейських стандартів – основні напрямки.
3. Інституційна структура співробітництва України та ЄС.

4. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС – сутність та порядок реалізації.

Теми доповідей:

1. Східне партнерство – історія розвитку та основні напрями співробітництва.
2. Перспективи вступу України у Шенгенський простір.

Тестування за темою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Питання європейської інтеграції є провідним напрямком української зовнішньої політики, особливо після останнього самміту Україна – ЄС, на якому були прийняті рішення про якісно новий етап співробітництва сторін. Тому здобувачу важливо простежити основні етапи та правову основу стосунків нашої держави та ЄС, а також ознайомитися з реальними механізмами цього співробітництва.

Здобувачу необхідно провести правовий аналіз Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також порядок її виконання.

Треба розглянути механізми Європейської політики сусідства та Східного партнерства, які мають стати додатковою силою подальшого розвитку.

Адаптація українського законодавства до європейських стандартів має напрями, як в політичній та економічній, так і в інших сферах. Здобувачу потрібно проаналізувати основні новели українського законодавства, що стали наслідком введення в силу Угоди про асоціацію, а також спільні проекти та програми та практичні результати їх втілення.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти: монографія /за заг. ред. В.В. Копійки і М.С. Дорошка. К.: ВПЦ "Київський університет", 2018. 388 с.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
3. Басенко Р.О. Шаравара Р.І., Аванесян Г.М. Теоретико-правові засади гармонізації законодавства України та Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №3. С. 241-244.
4. Березовська І.А. Практичні аспекти застосування норм права ЄС в законодавстві України на виконання Угоди про Асоціацію. *Журнал європейського і порівняльного права*. 2020. Випуск 12 (1-2). С. 66-70.
7. Бережна К.В., Ігнатенко Є.О. Питання вступу України до Європейського Союзу в умовах його правової та інституційної реформ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 283- 286.
5. Божко В.М. Правове підґрунтя для адаптації права України до права Європейського Союзу. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 23 листопада 2017 року): у 2 ч. Полтава: Россава, 2017. Ч. 1. С.10-14.
6. Костюченко Я. М. Модель інституційного забезпечення реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №1. С. 133-137.
7. Макаруха З.М. 10-а річниця заснування ініціативи ЄС «Східне партнерство»: нагода обговорити майбутнє Партнерства після 2020. *Журнал європейського і порівняльного права*. 2018. Випуск 9 (2). С. 17-26.
8. Мороз О. Б. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Альманах міжнародного права*. Випуск 23. 2020. С. 21-28.
9. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / В.Сіденко та ін. Київ: Заповіт, 2018. 214с.

10. Стрельцова О. В. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: Теорія та практика: Монографія. 2017. 532 с.
11. Чулінда Л. І. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС як складова процесу інтеграції України до Європейського Союзу. *Журнал європейського і порівняльного права*. Випуск 12 (1-2), 2020. С. 119-125.
12. Sarakutsa M. The future of the Eastern Partnership: building a shared European home. *CES Working Papers Series of the Centre for EU Studies at the University of Iasi*. 2016. Volume VIII, Issue 4. P.716- 737 (в співавторстві).
13. Smyrnova K. Europeanization as a factor of Ukrainian legal order transformation. *Журнал європейського і порівняльного права*. 2020. Випуск 12 (1-2). P. 45-48.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття, сутність та правова природа Європейського Союзу.
2. Вертикальна структура ЄС: особливості джерел європейського права.
3. Основи внутрішньої та зовнішньої політики ЄС.
4. Поняття та принципи внутрішнього ринку ЄС.
5. Свобода руху товарів.
6. Свобода пересування осіб.
7. Свобода пересування послуг.
8. Свобода руху капіталів.
9. Зовнішні аспекти Митного союзу.
10. Принципи тарифного та нетарифного регулювання.
11. Спільний митний тариф.
12. Спільна політика в галузі конкуренції.
13. Заборона картельних угод.
14. Зловживання домінуючим становищем підприємств.
15. Контроль за концентрацією підприємств.
16. Правове регулювання єдиної валюти ЄС – євро.
17. Валютний союз: етапи створення, принципи дії, участь країн.
18. Європейська система центральних банків. ЄЦБ – статус та повноваження.
19. Бюджет ЄС: розробка та виконання.
20. Податкове право ЄС.
21. Основні види податків ЄС.
22. Правові основи транспортної політики ЄС.
23. Правове регулювання електронної торгівлі та діяльності в Інтернеті.
24. Трудове право ЄС.
25. Правові основи здійснення політики ЄС в сфері освіти та культури.
26. Право інтелектуальної власності в рамках спільного ринку.
27. Авторське право ЄС.
28. Соціальна політика ЄС. Простір соціального захисту: поняття та сутність.
29. Поняття «простору свободи, безпеки та правосуддя».

30. Правове регулювання Шенгенського простору.
31. Сутність та принципи громадянства ЄС.
32. Особисті та політичні права та обов'язки людини та громадянина в ЄС.
33. Діяльність ЄСПЛ у європейській системі захисту прав людини.
34. Правовий аналіз Хартії Європейського Союзу про основні права (2000).
35. Візова політика ЄС: поняття, структура и джерела.
36. Основні категорії віз в ЄС.
37. Співробітництво ЄС та України у сфері візових відносин.
38. Спільна міграційна політика Європейського Союзу: поняття та етапи формування.
39. Правовий статус «легальних мігрантів».
40. Правовий статус біженців у праві ЄС.
41. Інститути та інструменти боротьби проти нелегальної міграції.
42. Міграційна криза у ЄС та шляхи її вирішення.
43. Зовнішньоторговельне право ЄС.
44. Правові основи зовнішньої політики Європейського союзу.
45. Спільна політика безпеки та оборони.
46. Правове регулювання співробітництва ЄС і України – основні етапи та напрямки.
47. Адаптація українського законодавства до європейських стандартів – основні напрямки.
48. Східне Партнерство – сутність та основні напрями.
49. Інституційна структура співробітництва України та ЄС.
50. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативний матеріал:

Законодавство України:

1. Лабораторія законодавчих ініціатив. План дій Україна – Європейський Союз та його законодавча імплементація. URL: <https://parlament.org.ua/2005/03/15/plan-dij-ukrayina-yevropejskij-soyuz-ta/>.
2. Офіційний державний сайт Міністерства закордонних справ. Договірноправова основа співробітництва Україна – ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/vidnosini-ukrayina-yes/dogovirno-pravova-spivrobitnictva-ukrayina-yes>
3. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію: Міжнародний документ від 20.11.2009, 12.11.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_990#Text.
4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Програма Верховної Ради України від 18.03.2004 № 1629-IV. *Офіційний Вісник України*. 2004. № 27.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
6. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Міжнародний документ від 14.06.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text

Законодавство Європейського Союзу:

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Official Journal*. 2007. 14. 12. C 303. P. 0001-0016.
2. European Council. Copenhagen Criteria/ European Council. URL:

http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-93-3_en.htm?locale=en

3. Treaty on European Union, together with the complete text of the Treaty establishing the European Community. *Official Journal of the European Communities*. C 224 Volume 35, 31 August 1992.
4. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts. Luxemburg, 1997. (Амстердамський Д-р 1997 р.).
5. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. *Official Journal of the European Union*. C 306. Volume 50. 17 December 2007.

Основна література:

1. Європейський Союз : навч. посіб. /А. О. Бояр (кер. авт. кол.), Н. П. Карпчук, Н. І. Романюк та ін.; за ред. А. О. Бояра, С. В. Федонюка. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 600 с.
2. Мальська М. П. Антонюк Н. В. Основи європейської інтеграції: підручник. Київ: Центр учб. л-ри. 2019. 320 с.
3. Муравйов В.І. (ред.), Шпакович О.М. та інші. Європейське право: право Європейського Союзу. Книга 1. Інституційне право Європейського Союзу. Підручник. Київ: Ін Юре, 2015. 312 с.
4. Муравйов В.І. (ред.), Смирнова К.В. та інші. Європейське право: право Європейського Союзу. Книга 2. Матеріальне право Європейського Союзу. Підручник. Київ: Ін Юре, 2015. 456 с.
5. Муравйов В.І., Микієвич М.М. та інші. Європейське право: право Європейського Союзу. Книга 3. Право зовнішніх зносин Європейського Союзу. Підручник. Київ: Ін Юре, 2015. 408 с.
6. Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. Р. А. Петрова. 7-ге вид. Київ: Істина, 2017. 384 с.
7. Право Європейського Союзу: основи теорії: підручник /за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків: Право, 2019. 360 с.

8. Право Європейського союзу. Європейське право прав людини (в питаннях і відповідях): навч.-довідк. посіб. / Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та ін.; за заг. ред. і. в. Яковюка. Харків: Право, 2021. 256 с.

Додаткова література:

1. Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти. Монографія / Копійка В.В., Дорошко М.С., Кондратенко О.Ю. та ін. К.: ВПЦ "Київський університет", 2018. 389с.
2. Басенко Р.О. Шаравара Р.І., Аванесян Г.М. Теоретико-правові засади гармонізації законодавства України та Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №3. С. 241-244.
3. Безпалько Ю.Ю., Шаповал К.О., Наконечна Д.О. Реформа міграційної політики в ЄС: вплив на європейську ідентичність та міжкультурну гармонію. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 661-665.
4. Березовська І. Правові засади гармонізації податкового права в Європейському Союзі. *Європейське право*. № 2-4. 2012. С. 91-97.
5. Бережна К.В., Ігнатенко Є.О. Питання вступу України до Європейського Союзу в умовах його правової та інституційної реформ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 283- 286.
6. Божко В.М. Правове підґрунтя для адаптації права України до права Європейського Союзу. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу : теоретичні та практичні аспекти: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 23 листопада 2017 року): у 2 ч.* Полтава: Россава, 2017. Ч. 1. С.10-14.
7. Бойчук Д.С. Острогляд Д.А. Чернявська Д.С. Щодо питання трансформації інтеграційних процесів в Європейському Союзі після 24 лютого 2022 року. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 11/2022. С. 766-768.

8. Бояр А. О. Бюджетний процес у Європейському Союзі: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2012. 524 с.
9. Валютна лібералізація в Україні: крок у Європу. Аналітичний бриф. 3 квітня 2019 р. 20 с.
10. Волошук М. Г., Петріченко О. О., Білаш О. В., Карабін Т. О., Менджул М. В. Податкове право країн ЄС: посібник. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 144 с.
11. Гладенко О.М. Міжнародно-правове співробітництво України з Європейським Союзом у сфері Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Дис... канд. юр.наук: 12.00.11. О., 2010. 218 с.
12. Гнітій А.О. Міжнародно-правові засади співробітництва України із Frontex. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №11. С. 385-391.
13. Гречківський В.Д. Політика Європейського Союзу у сфері права конкуренції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 500-502.
14. Дворніченко Д.Ю. Інституціональне та правове забезпечення охорони зовнішніх кордонів Європейського Союзу. *Міграційна політика ЄС: стан, виклики та перспективи*: наук.- Практич. симпозіум, присвяч. 15-річчю міжнар. дня мігранта та 25-річчю міжнар. конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та їх сімей (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.). Націон. ун-т Одеська юридична академія». О.: Фенікс, 2015. С. 79-82.
15. Еннан Р. Є. Правове регулювання відносин інтелектуальної власності у Європейському Союзі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2010. 20 с.
16. Задніпряна-Корінна М.Ю. Сучасні аспекти гармонізації національного законодавства та законодавства Європейського Союзу. *Альманах міжнародного права*. 2023. Випуск 29. С. 44-52.
17. Задорожна С.М. Правове регулювання співробітництва правоохоронних органів в рамках ЄС. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2022. Випуск 74: частина 2. С. 155-160.

18. Заставна О. Міграційна політика ЄС у контексті безпеки країн Європейському Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №1. С. 276-281.
19. Зіняк Л. В., Риндич Д. С. Інституційно-правовий механізм ЄС у сфері безпеки і оборони. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2020. Випуск 29. С. 299-308.
20. Кістанова Я. Митний Союз Європейського Союзу: проблеми функціонування та перспективи розвитку. *Юридичний вісник*. 2013. №3. С. 187-194.
21. Ковальов Н. С. Співробітництво правоохоронних агенцій та агенцій юстиції ЄС. *Україна і Європейський Союз: шлях до сталого розвитку*: зб. наук. статей за матеріалами III Всеукр. наук. практ. конф. з європ. права, м. Харків, 15 листоп. 2019 р. / редкол.: А. П. Гетьмана, І. В. Яковюк та ін. Харків : Юрайт, 2019. С.95-100.
22. Коментований переклад Візового Кодексу Європейського Союзу Інформаційно-аналітичне видання/ під ред. Сушко І. За підтримки Європейської програми Міжнародного фонду «Відродження». К. 2010.160 с.
23. Корунчак Л.А. Євроінтеграція: питання адаптації законодавства України до правової системи Європейського Союзу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. С. 14-19.
24. Костенко В.О. Актуальні проблеми міграційної політики та підходи до їх вирішення на прикладі Європейського Союзу. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 54. С. 106-114.
25. Костюченко Я. М. Модель інституційного забезпечення реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №1. С. 133-137.
26. Купрієнко Д.А. Аналіз сучасних тенденцій розвитку системи управління прикордонною безпекою Європейського Союзу. *Честь і закон*. 2016. №. 1. С. 20–25.

27. Лісабонський Договір: аналіз впливу на відносини між ЄС та Україною у міжнародній, безпековій та оборонній політиці/ Упорядники: Коломієць О.В, Золкіна М.Ю., Головнєв Д.В., К., 2011. 90 с.
28. Макаруха З.М. Правові засади діяльності Європейського Союзу у сфері забезпечення простору свободи, безпеки та юстиції: монографія. Л.: Астролябія, 2011. 365 с.
29. Макаруха З.М. 10-а річниця заснування ініціативи ЄС «Східне партнерство»: нагода обговорити майбутнє Партнерства після 2020. *Журнал європейського і порівняльного права*. 2018. Випуск 9 (2). С. 17-26.
30. Маринів І. І. Безпекова політика Європейського Союзу. *Право та інновації*. 2020. № 1. С. 80–86.
31. Маринів І. І. Роль агенції Європейського Союзу з правоохоронного співробітництва в боротьбі з міжнародною організованою злочинністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. 55, т. 2. С. 157–159.
32. Мельник М.В. Особливості митних режимів за законодавством Європейського Союзу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 1. Том 3. 2016. С. 41-44.
33. Мірошніченко О.А. Банківське право в Європейському Союзі і Україні: порівняльно-правовий аналіз / О.А. Мірошніченко, М.В. Сенаторов, С.В. Сенаторова. К.: Міністерство юстиції України. 2014. 340 с.
34. Моїсєєва Є.О., Латишева М.О., Шалупня К.С. Діяльність Європолу та співпраця з Україною. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №4. С. 714-717.
35. Мороз О.Б. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Альманах міжнародного права*. 2020. Випуск 23. С. 21-28.
36. Мостовий А. Функції митних режимів: порівняльна характеристика з митним правом Європейського Союзу. *Вісник Львівського університету V. Серія юридична*. 2008. Вип. 47. С.90-95.

- 37.Мушак Н. Б. Шенгенське *acquis* у праві Європейського Союзу: автореф. дис.... канд. юрид. наук. 12.00.11. Київ, 2019. 39 с.
- 38.Основи права Європейського Союзу: підручник / [Л.І. Адашис, Т.М. Анакіна, С. М. Вихрист та ін.]; за заг. ред. Т. Л. Сироїд ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 590 с.
- 39.Пак Н.А. Міграційна політика Європейського Союзу: проблеми і перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2017. Випуск 6. С. 54-57.
- 40.Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За ред. Ю.М. Капіци. К.: Слово, 2006. 1104 с.
- 41.Розвиток фінансових інститутів ЄС та виклики для фінансової політики України: монографія/ Борзенко О.О., Богдан Т.П., Шаров О.М. та ін.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2019. 372 с.
- 42.Саракуца М.О. Компетенція Європейського Союзу та контроль національних парламентів за її реалізацією. *Наукові інновації та передові технології: журнал*. 2022. № 2(4). С.111-122.
- 43.Саракуца М. О. Концепція демократії у діяльності ЄС щодо сприяння розвитку фундаментальних цінностей в Україні (розд. в кол. монографії) / *Імплементация міжнародних стандартів у сфері дотримання і захисту прав людини в правову систему України*: колективна монографія / за ред. д.ю.н., проф. Корчевної Л.О., к.ю.н., доц. Кузнецової З.В. О.: Фенікс, 2017. С. 192-214.
- 44.Саракуца М.О. Правові засади Спільної Зовнішньої політики Європейського Союзу: загальнотеоретична характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х., 2011. 202 с.
- 45.Саракуца М. О. Правовий статус висококваліфікованих працівників-мігрантів в Європейському Союзі. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 січня 2019 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». С. 96–99.

- 46.Саракуца М.О. Пілюк С.В. Правове регулювання боротьби з нелегальною міграцією в ЄС у сучасних умовах. *Альманах міжнародного права*. 2020. Випуск 23. С. 37-46.
- 47.Сірант М. Гармонізації податкового законодавства Європейського Союзу в умовах реалізації договору про асоціацію України та Європейського Союзу. *National Law Journal: Theory and Practice*. 2018. № 4. С. 186-189.
- 48.Смирнова К.В. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика. Одеса, Фенікс. 2017. 490 с.
- 49.Степаник Ю.О. Поняття та місце конкурентного права у правовій системі країн ЄС. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 372-376.
- 50.Стрельцова О. В. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: Теорія та практика: Монографія. 2017. 532 с.
- 51.Тетарчук І. В. Європейське право (право Європейського Союзу). Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Центр навчальної літератури (ЦУЛ). 2020. 158 с.
- 52.Харитонов Р. Ф., Шишименко О. І. Міжнародно-правовий захист прав мігрантів у ЄС: сучасний стан. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4., Ч. 3. С. 87-90.
- 53.Чулінда Л. І. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС як складова процесу інтеграції України до Європейського Союзу. *Журнал європейського і порівняльного права*. 2020. Випуск 12 (1-2). С. 119-125.
- 54.Шабалін А. Деякі питання захисту права інтелектуальної власності в ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. №6. С.46-54.
- 55.Шамраєва В. М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2020. Випуск 29. С.369-377.
- 56.Arnall Anthony, Chalmers Damian (eds.). *The Oxford Handbook Of European Union Law*. Oxford University Press, 2015. 1048 p.
- 57.Bercusson B. *European Labour Law. Second Edition*. London: Cambridge University Press, 2009. 792 p.

58. Costello C. *The Human Rights of Migrants and Refugees in European law*, Oxford, Oxford University Press, 2016.
59. Craig P., de Búrca G. *EU Law. Text, Cases and Materials* Oxford, 2015. 1198 p.
60. Europe's Migration and Asylum Policy, Eurostat. *Official site of the European Commission*. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Asylum_quarterly_report
61. European Council: Strategic Guidelines for Justice and Home Affairs (2016) URL: <https://bit.ly/2NXQnVu>.
62. European Economic Forecast. Economic outlook for the euro area and the EU. 2019. №115. P. 7-75. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip115_en_0.pdf
63. Fairhurst, Morano-Foadi, Neller's. *Law of the European Union*. Pearson Education, 2020. 703 p.
64. Kaczorowska A. *European Union Law*. London, 2011. 1256 p.
65. Petrov R. The Impact of the Court of Justice of the European Union on the Legal System of Ukraine. *Право України*. 2019. №6. С. 53-68.
66. Sarakutsa M. The future of the Eastern Partnership: building a shared European home. *CES Working Papers Series of the Centre for EU Studies at the University of Iasi*. 2016. Volume VIII, Issue 4. P.716- 737 (в співавторстві).
67. Smyrnova K. Europeanization as a factor of Ukrainian legal order transformation. *Журнал європейського і порівняльного права*. 2020. Випуск 12 (1-2). P. 45-48.
68. Taxation and Customs Union. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/where-tax_en
69. Truel C., Maganaris E., Grigorescu D.- R. The Development of EU Customs Law: from the Community customs code to the Union Customs code. *Journal of Legal Studies*. Volume 16 Issue 30/2015. P. 83-106.
70. Yatskevych I. Right to Social Security of Employment Migrants in European Union. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Том 1. С.62-67.

71. Van Wolleghem P.G. Conclusion: EU Integration Policy or EU Policy on Integration? *The EU's Policy on the Integration of Migrants*. Palgrave Studies in European Union Politics. Palgrave Macmillan, Cham. 2019. P.187-197.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

ОФІЦІЙНІ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА ЄС:

1. Офіційний сайт Європейського Союзу: <http://www.europa.eu>.
2. Європейська Комісія: http://ec.europa.eu/index_en.htm
3. Рада ЄС: <http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/>
4. Парламент ЄС: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/>
5. Європейський Центральний Банк: <http://www.ecb.europa.eu>
6. Агентства в ЄС: http://europa.eu/agencies/index_en.htm
7. Офіс офіційних публікацій Європейського Союзу: <http://publications.europa.eu>
8. Простір свободи, безпеки та юстиції: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0022>

НОРМАТИВНІ АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ ЄС

1. База даних законодавства ЄС: <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>
2. Офіційний журнал ЄС: <http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do?ihmlang=en>
3. Інформація про законодавчий процес на офіційному сайті ЄС. URL: http://europa.eu/eu-law/decision-making/procedures/index_en.htm
4. Treaties: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm>
 - Consolidated version of the Treaty establishing a Constitution for Europe: <https://www.law.kuleuven.be/int/europees/English/Links/EU%20Constitution/Constitution.pdf>
 - Lisbon Treaty Official Journal version: <https://www.law.kuleuven.be/int/europees/English/Links/Lisbon/Reform%20Treaty%20OJ.pdf>

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- ЄСВС – Європейське Співтовариство вугілля і сталі
ЄЕС – Європейське економічне співтовариство
Євратом – Європейське співтовариство атомної енергії
ЄСт – Європейське Співтовариство
ЄС – Європейський Союз
ЄСА – Єдиний Європейський Акт
ЄПС – Європейське Політичне Співробітництво
Договір про ЄС – Договір про Європейський Союз
Суд ЄС – Суд Європейського Союзу
ЄП, Європарламент – Європейський Парламент
ЄК, Єврокомісія – Європейська Комісія
ЄЦБ – Європейський Центральний банк
Європол – Європейське поліцейне відомство
КОРЕПЕР – Комітет постійних представників
ЕВС – Економічний Валютний союз
ЕКОСОК - Економічний і Соціальний Комітет
ПСБЮ - Простір свободи, безпеки і юстиції
Сфера СЗБП – сфера спільної зовнішньої та безпекової політики
Сфера ВСКП – сфера внутрішніх справ та кримінального правосуддя
СхП – Східне партнерство
УА – Угода про Асоціацію

Навчальне видання

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Електронний методичний посібник
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої
освіти, спеціальності 081 Право

Укладач

Саракуца Марія Олександрівна

Електронне практичне видання

Затвердж. авт. 28.08.2023. Шрифт Times New Roman.

Системні вимоги: операційна система сумісна з
програмним забезпеченням для читання файлів формату
PDF. Обсяг 0,8 МБ.

Оригінал-макет розроблено в авторській редакції.

Кафедра конституційного права та правосуддя

Економіко-правовий факультет

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058